

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

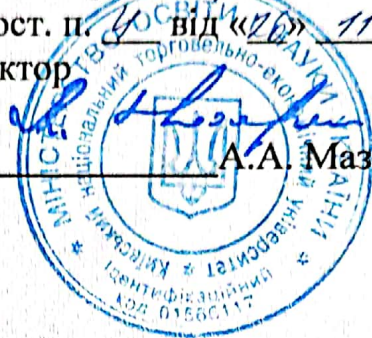
Кафедра філософії, соціології та політології

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою **КНТЕУ**

(пост. п. **УОСВІТ** від «**26**» **11** 2020 р.)

Ректор

А.А. Мазаракі

**ЗАГАЛЬНА СОЦІОЛОГІЧНА ТЕОРІЯ/
GENERAL SOCIOLOGICAL THEORY**

**ПРОГРАМА/
COURSE SUMMARY**

Київ 2020

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

Автор: **Н.Б. Шуст**, доктор соціологічних наук, професор, професор кафедри філософії, соціології та політології

Програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри філософії, соціології та політології «14» грудня 2020 р., протокол №15

Програму розглянуто і затверджено на засіданні вченої ради факультету міжнародної торгівлі та права «15» грудня 2020 р., протокол №6

Рецензенти: **Ю.І.Яковенко**, доктор соціологічних наук, професор, професор кафедри соціології та політології, НАУ

М.П. Кухта, доктор соціологічних наук, професор кафедри філософії, соціології та політології

ЗАГАЛЬНА СОЦІОЛОГІЧНА ТЕОРІЯ/ GENERAL SOCIOLOGICAL THEORY

ПРОГРАМА/ COURSE SUMMARY

ВСТУП

Дисципліна «Загальна соціологічна теорія» призначена для студентів бакалаврату КНТЕУ галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 054 «Соціологія», спеціалізація «Соціологія економічної діяльності».

Програму дисципліни підготовлено відповідно до Стандарту вищої освіти України із зазначеної спеціальності та відповідної освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів КНТЕУ.

Програма складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни як вибіркової компоненти освітньої програми.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел.
6. Лист погодження програми дисципліни.

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення дисципліни «Загальна соціологічна теорія» є ознайомлення та набуття студентами компетенцій формування критичного мислення щодо соціальної дійсності, становлення громадянина зі стійкими морально-етичними переконаннями з метою якісного аналізу та прогнозу розвитку соціальної реальності.

Завданням вивчення дисципліни є формування у студентів системно-теоретичного уявлення про основні методологічні принципи, категорії, поняття та терміни пізнання, функції, теорії соціології, а також сформувані у студентів базові компетенції професійної культури та навички соціологічного мислення при аналізі різноманітних соціальних явищ і подій.

Предметом вивчення дисципліни є процес формування навичок розуміння законів розвитку і функціонування суспільства як соціальної системи.

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ВИБІРКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Знання:

- базові знання з філософських і соціальних дисциплін, що певною мірою впливають на формування теоретичних засад соціально-гуманітарного світогляду студентів.

вміння:

- визначатися в масиві різноманітних знань, використовувати різні за змістом та світоглядною направленістю наукові праці, підручники, навчальні посібники, історичні джерела;
- застосовувати соціологічні категорії, поняття, концепції та теорії для інтерпретації даних досліджень соціальних явищ і процесів;
- аргументувати свою точку зору і науково доводити її в дискусіях;
- здатність вчитися і бути сучасно навченим до самоосвіти.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Загальна соціологічна теорія» як обов'язкова компонента освітньої програми, забезпечує оволодіння студентами загальними та фаховими компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за відповідною освітньо-професійною програмою:

Соціологія економічної діяльності (ОС бакалавр)

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
ЗК01	Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.	1-21
ЗК03	Здатність працювати в команді.	2-4
ЗК04	Здатність бути критичним та самокритичним.	1-21
ЗК05	Здатність спілкуватись з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).	1-21
ЗК06	Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.	3-5
ЗК07	Навички міжособистісної взаємодії.	2-5
ЗК08	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.	1-21
ЗК09	Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.	3-21
ЗК10	Здатність генерувати нові ідеї (креативність).	1-21

ЗК11	Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	1-21
ЗК12	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.	1-21
<i>Спеціальні (фахові, предметні) компетентності за освітньою програмою</i>		
СК01	Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології <i>та економіки</i> .	1-21
СК02	Здатність до опанування, використання основних класичних та сучасних соціологічних <i>і соціально-економічних теорій</i> .	1-21
СК03	Здатність аналізувати соціальні <i>та соціально-економічні</i> зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.	2-21
СК04	Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів.	6-20
СК05	Здатність самостійно планувати, організувати та проводити соціологічне дослідження.	2-20
СК06	Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.	2-20
СК07	Здатність презентувати результати соціологічних досліджень для фахівців та нефахівців.	2-21
СК08	Здатність дотримуватися у своїй діяльності норм професійної етики соціолога.	1-21
СК09	<i>Здатність використовувати професійно профільовані знання для діагностики, прогнозування, проектування соціально-</i>	4-21

	<i>економічного розвитку суспільства.</i>	
СК10	<i>Здатність налагоджувати, підтримувати і розвивати міждисциплінарне професійне співробітництво на основі знання організації роботи соціологічної служби в системі державних та недержавних органів.</i>	1-21
СК11	<i>Здатність до встановлення чинників, показників, типів взаємодії соціально-економічних суб'єктів різного рівня (суспільств, груп, організацій, осіб).</i>	1-21
СК12	<i>Здатність до встановлення ресурсів, потенціалу розвитку соціально-економічних суб'єктів, а також визначення чинників нерівного доступу до ресурсів.</i>	1-21
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
РН01	Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.	1-21
РН03	Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціально-економічних змін в Україні та світі.	1-21
РН06	Ефективно виконувати різні ролі (зокрема організатора, комунікатора, критика, генератора ідей, виконавця тощо) у команді в процесі вирішення фахових задач.	1-21
РН07	Вміти використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі пошуку, збору та аналізу соціально-економічної інформації, <i>представлення аналітичних звітів.</i>	1-21
РН08	Обґрунтовувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури.	1-21
РН09	Вміти розробляти програму соціологічного дослідження.	3-21
РН10	Володіти навичками збору соціально-економічної інформації з використанням кількісних та якісних методів.	1-21
РН11	Презентувати результати власних досліджень для фахівців і нефахівців.	6

PH12	Знати та дотримуватися етичних норм професійної діяльності соціолога.	3
PH13	Вміти застосовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування пропозицій соціально-економічним суб'єктам.	3-21
PH14	Вміти здійснювати міждисциплінарний аналіз соціально-економічних явищ і проблем та прогнозувати їх можливі соціальні наслідки.	3-21
PH15	Вміти визначати чинники розвитку та специфіку взаємодії соціально-економічних суб'єктів різного рівня.	3-21

4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Соціологія як наука.

Поняття соціології. Соціологія як наука про суспільство. Українські спільноти-громади. Розуміння соціології як громадознавства в українській соціогуманітарній науці. Людство як мегаспільнота. Зростання суб'єктивності соціальних спільнот. Об'єкт і предмет соціології. Предметне поле соціології сучасної доби. Функції соціології та її роль у житті суспільства. Значення соціології у підготовці молодих фахівців різного рівня профілю у системі вищої освіти. Місце соціології у системі наук. Соціологія як генералізуюча наука. Специфіка соціології за об'єктом і предметом дослідження. Зростання ролі соціології в сучасних умовах, її роль у процесах державо- і націєтворення в Україні.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-4.

Додатковий: 5,6,7,8.

Інтернет-ресурси: 27-34.

Тема 2. Структура та рівні соціологічного знання.

Структура соціологічного знання. Загальна соціологічна теорія (уявлення про суспільство в цілому як цілісну систему, організм, систему соціальних механізмів, формулює принципи соціального пізнання, основні методологічні вимоги системного аналізу, принципи історизму, аналізу явищ у взаємозв'язку з іншими). Спеціальні та галузеві соціологічні теорії (соціологія малих груп, соціологія міста, села, соціологія організацій, етносоціологія, соціологія страт, верств, соціологія професійних категорій). Методологія і методика проведення соціологічних досліджень (вимір конкретних соціальних процесів та явищ, на основі загально соціологічних та конкретно-соціологічних підходів та принципів). Теорія середнього рівня Роберта Мертона. Основні підходи до розуміння суспільства. Мікрорівень дослідження соціуму. Мезорівень дослідження соціуму. Макрорівень дослідження соціуму. Мегарівень дослідження соціуму.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-4.

Додатковий: 5,6,8.

Інтернет-ресурси: 27-34.

Тема 3. Методологічні основи наукового пізнання суспільства.

Методологічні основи наукового пізнання суспільства. Сучасні тенденції, проблеми і перспективи розвитку соціологічної теорії Принципи соціологічного мислення. Теоретичне та емпіричне соціологічне дослідження. Соціологічне дослідження: сутність, функції, види, етапи. Поняття «методологія», «метод», «методика», «процедури дослідження». Методологія як система принципів наукового дослідження.

Критерії наукового знання. Гіпотеза, теорія і експеримент. Теоретична «завантаженість» спостереження. Особливості якісної та кількісної методології. Програма соціологічного дослідження. Структура та функції

програми соціологічного дослідження. Постановка проблеми, мети та завдань соціологічного дослідження. Об'єкт і предмет дослідження. Формулювання гіпотези. Інтерпретація понять. Вибір методів дослідження. Вибірка. Алгоритми обробки даних. Вимірювання. Спостереження. Опитування. Інтерв'ю. Основні елементи та види інтерв'ю. Анкетування. Основні структурні елементи анкети. Правила послідовності питань. Класифікація питань. Питання фільтри, контролюючі питання, буферні питання. Основні помилки формулювання питань. Пілотажне дослідження.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-4.

Додатковий: 5,6,7,8.

Інтернет-ресурси: 27-34.

Тема 4. Становлення соціології як самостійної науки.

Логіка виникнення соціології. Розвиток поглядів на суспільство і людину. Соціальна філософія як пронаука соціології. Зміна уявлень про можливості вивчення суспільства і людини в добу Нового часу.

О. Конт – засновник соціології. Обґрунтування О. Контом необхідності нової науки про суспільство. Класифікація наук та місце в ній соціології. Соціальна статистика і соціальна динаміка у вченні О.Конта. Позитивна політика та її зміст. Предмет і методи соціології. Г.Спенсер як продовжувач позитивістської лінії у соціології. Ідея соціальної еволюції.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-4.

Додатковий: 5-8.

Інтернет-ресурси: 27-34.

Тема 5. Основні теорії в соціології.

Поняття парадигми в соціології. Класифікація в сучасній соціології. Теорія структурного функціоналізму Т. Парсонса. Теорія функціонального аналізу Р. Мертона. Конфліктологічні теорії (Р. Дарендорф, Л. Козер, Ч. Міллз, К.Маркс). Теорія соціального обміну (Дж. Хоманс, П.Блау). Теорія символічного інтераціоналізму (Дж. Мід, Г. Блумер, А.Роуз). Теорія управління враженнями (Е. Гоффман). Психоаналітична теорія (З. Фрейд). Етнометодологія Г. Гарфінкеля, Д.Дугласа. Теорія соціальної дії (М.Вебер). Теорія соціальних систем (Т.Адорно). Інтегральна система соціології (П. Сорокін). Феноменологічна соціологія (А.Шюц, П.Беркер, Т. Лукман). Неофункціоналізм (Д.Александр, Ю.Хабермас, Н.Луман). Теорія структурації (Е.Гідденс). Структуралістичні теорії (К.Леві-Стросс, М.Фуко, Ж. Лакан, Р.Барт, У.Еко). Соціологічні теорії технократизму (Л.Уайт, Д.Белл, Т.Веблен, А.Тоффлер). Постмодернізм(Е.Гідденс, П'єр Бурд'є, Жан-Клод Пассерон).

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-4.

Додатковий: 5-8,25,21.

Інтернет-ресурси: 27-34.

Тема 6. Суспільство як цілісна система.

Суспільство як система: поняття, розвиток, функціонування. Суспільство як універсальний спосіб організації соціальних зв'язків, взаємодії та відношень людей. Суспільні відносини і зв'язки. Діяльнісний підхід у визначенні суспільства.

Формування ідеї суспільства. Становлення і розвиток різних традицій в розумінні соціальної реальності. Суспільство як природне утворення і суспільство як штучне утворення. Соціальний номіналізм і соціальний реалізм. Вчення про природний і громадянський стани людини. Теорії суспільного договору. Співвідношення понять суспільства і держави. Уявлення про суспільство в сучасній соціологічній думці.

Суспільство як символічно опосередкована взаємодія. Спілкування. Комунікація. Інтереси та цінності. Типи соціальних зв'язків. Соціальне і суспільне. Ознаки суспільства за Е. Шилзом.

Системний підхід: суспільство, як такий тип суспільної системи, який досягає найвищого рівня самодостатності по відношенню до свого оточення. Ознаки суспільства за Н. Смелзером: державно-адміністративні кордони, загальна законодавча система, деяка національна єдність. Принципи самоорганізації. Суспільство та спільнота. Соціальні групи. Девіація і соціальний контроль.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-4.

Додатковий: 5-7, 18.

Інтернет-ресурси: 27-34.

Тема 7. Соціальна теорія особистості.

Термін «особистість», «індивід», «індивідуальність». Суспільна сутність особистості. Соціально-біологічний дуалізм та причини його поширення. Співвідношення особистості і суспільства. Органічне та неорганічне тіло людини. Особистість як суб'єкт соціальної життєдіяльності. Антропосоціогенез. Походження людства. Філогенез і онтогенез. Свобода та необхідність. Обумовленість людської поведінки. Адаптивність та творчість в людському існуванні. Моделі людини в соціальних науках. Модель «людини економічної» та модель «людини соціологічної».

Соціально-історичні детермінанти людського розвитку. Схема А. Маслоу. Психологічна теорія потреб. Людина в контексті соціально-економічних трансформацій сучасного суспільства.

Теорія ідентичності. Ідентичність та сутність людини. Індивідуальна, групова та соціальна ідентичність. Психологічна теорія ідентичності Е. Еріксона. Національна ідентичність. Теорія ідентичності в межах конструктивізму П. Бурдьє. Фрагментована ідентичність в глобалізованому світі. Ідентичність в суспільстві споживання. Ідентичність, демократія, республіка. Самореалізація, автентичність, самобутність, самоідентифікація.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,2,3,4.

Додатковий: 5,6,8,9,10.

Інтернет-ресурси: 27-34.

Тема 8. Теорії соціалізації та соціальної мобільності.

Сутність процесу соціалізації. Зміст процесу соціалізації. Типи соціалізації. Основні етапи соціалізації. Первинна та вторинна соціалізація. Професійна соціалізація. Ресоціалізація. Ініціація і посвята. Розвиток людського «я» та інтеріоризація соціальних норм. Індивід та його соціальні ролі. Поняття соціальної ролі та соціального статусу. Характеристики соціальних ролей: за масштабом, за способом отримання, за ступенем формалізації, за мотивацією. Приписані та набуті соціальні статуси. Соціалізація як процес опанування соціальних ролей. Множинність соціальних ролей та критерії їх класифікації. Соціальна роль як модель поведінки. Рольовий набір. Соціальні стереотипи. Рольова дистанція. Місце і роль соціальної установки в формуванні соціальної моделі поведінки особистості. Рольові конфлікти.

Агенти соціалізації. Референтні групи. Значення соціалізації для суспільства та індивіда.

Поняття соціальної мобільності. Соціальна мобільність як перехід індивіда, соціального об'єкта або цінності, створеної або модифікованої завдяки людській діяльності, від однієї соціальної позиції до іншої. Соціальна мобільність в закритому та відкритому суспільстві. Детермінанти соціальної мобільності: освіта, походження, багатство, престиж, влада. Типи соціальної мобільності. Горизонтальна та вертикальна соціальна мобільність. Індивідуальна і групова соціальна мобільність. Соціальна мобільність в Україні.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1- 4.

Додатковий: 5-8.

Інтернет-ресурси: 27-34.

Тема 9. Соціальна структура суспільства.

Поняття соціальної структури. Соціальний простір. Основні концепції соціального простору. Утопії та гетеротопії. Формування структурного підходу до суспільства. Інтераціоналістський та структурно-функціональний підходи у розвитку теорії соціальних структур. Види та елементи соціальної структури: соціальні групи, соціальні інститути, соціальні організації, особистість. Поняття соціальної групи. Види соціальних груп. Первинні та вторинні соціальні групи. Формальні та неформальні соціальні групи. Великі, малі та середні соціальні групи. Ядро спільноти та периферія. Значення соціальних норм у функціонуванні та відтворенні соціальних спільнот. Способи контролю соціальних груп. Конформізм.

Ускладнення соціальної структури як чинник суспільного розвитку. Соціальна структура. Соціальна диференціація. Соціальна нерівність як основна передумова соціальної диференціації. Критерії соціальної диференціації. Касти, прошарки, класи, стани. Фізіологічна стратифікаційна система. Рабовласницька система. Кастова система. Феодальна система. Станова система. Класова система. Критерії класового поділу. Класовий конфлікт. Інші форми нерівності. Маргінальність соціальних утворень.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-4.

Додатковий: 5,6,7.

Інтернет-ресурси: 27-34.

Тема 10. Соціальні інститути.

Поняття соціального інституту. Походження та сутність соціальних інститутів. Функції соціальних інститутів. Явні та латентні функції соціальних інститутів. Формальні та неформальні соціальні інститути. «Незаконнонароджені» соціальні інститути. Соціальні дії та інститути. Сутність процесу інституалізації. Соціальний інститут як сукупність норм і цінностей, що уможливають важливі для суспільства форми діяльності. Інститути і соціальна аномія. Соціальні відхилення. Типи соціальних інститутів.

Основні види соціальних інститутів: сім'я та освіта. Сім'я як соціальний інститут. Функції сім'ї. Шлюб і розлучення. Батьківство. Дитинство. Типи сім'ї. Нуклеарна сім'я. Розширена сім'я. Повна та неповна сім'я. Історичні типи шлюбу. Пілігамія, моногамія, груповий шлюб. Ендогамний та екзогамний шлюб. Цивільний шлюб. Трансформація інтимності за Е. Гідденсом. Сім'я в сучасних суспільствах. Основні детермінанти трансформації соціальних інститутів в ХХ столітті. Освіта як соціальний інститут. Зміни інституту освіти. Освіта в суспільстві знань. Економіка як соціальний інститут та його взаємозв'язок з іншими соціальними інститутами.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-4.

Додатковий: 5,6,7,8,19.

Інтернет-ресурси: 27-34.

Тема 11. Соціальна взаємодія та соціальні процеси.

Соціальна взаємодія як процес самоорганізації суспільства. Діяльнісні та комунікативні концепції соціальної взаємодії. Соціальна дія та соціальна взаємодія. Ознаки соціальної взаємодії: спрямованість на іншого, раціональність, усвідомлена мотивація. Параметри соціальної взаємодії: міжособистісні, інтерсуб'єктивні, міжгрупові. Суспільство як результат соціальної взаємодії. Концепція соціального обміну. Соціальна поведінка. Передбачуваність як необхідна передумова ефективної соціальної взаємодії. Роль довіри в соціальних зв'язках. Довіра як соціальна, політична та економічна проблема.

Суспільна модернізація. Традиції та інновації в суспільних процесах. Поняття суспільного ідеалу. Суспільство між суцим та належним. Значення концепції природного закону для розуміння розвитку суспільства. Формування ідеї прогресу. Мета та зміст суспільних процесів: теорії прогресу, регресу, циклічного та маятникового розвитку. Раціоналістична теорія прогресу та її критика.

Соціальні рухи, їх природа та типи. Причини і цикли соціальних рухів. Соціальні ситуації як чинники соціальних та громадських рухів. Соціальні та громадські рухи в Україні.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-4.

Додатковий: 5,6,9,10.

Інтернет-ресурси: 27-34.

Тема 12. Соціальні відносини.

Зміст поняття “соціальні відносини”. Визначення соціальних відносин, їх види і критерії класифікації. Соціальні контакти. Поняття соціального контакту. Просторові контакти, контакти зацікавленості і обміну. Соціальні залежності.

Відносини соціальної залежності і влади. Поняття соціальної залежності. Прояви відносин влади, їх сутність. Підходи до вивчення владних відносин. Механізм дії: мотивація, джерела влади, засоби її впливу.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-4.

Додатковий: 5,6,7.

Інтернет-ресурси: 27-34.

Тема 13. Соціальні інститути.

Поняття соціального інституту. Походження та сутність соціальних інститутів. Функції соціальних інститутів. Явні та латентні функції соціальних інститутів. Формальні та неформальні соціальні інститути. «Незаконнонароджені» соціальні інститути. Соціальні дії та інститути. Сутність процесу інституціоналізації. Соціальний інститут як сукупність норм і цінностей, що уможливають важливі для суспільства форми діяльності. Інститути і соціальна аномія. Соціальні відхилення. Типи соціальних інститутів.

Основні види соціальних інститутів: сім'я та освіта. Сім'я як соціальний інститут. Функції сім'ї. Шлюб і розлучення. Батьківство. Дитинство. Типи сім'ї. Нуклеарна сім'я. Розширена сім'я. Повна та неповна сім'я. Історичні типи шлюбу. Полігамія, моногамія, груповий шлюб. Ендогамний та екзогамний шлюб. Цивільний шлюб. Трансформація інтимності за Е. Гідденсом. Сім'я в сучасних суспільствах. Основні

детермінанти трансформації соціальних інститутів в ХХ столітті. Освіта як соціальний інститут. Зміни інституту освіти. Освіта в суспільстві знань. Економіка як соціальний інститут та його взаємозв'язок з іншими соціальними інститутами.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-4.

Додатковий: 5,6,7,8.

Інтернет-ресурси: 27-34.

Тема 14. Соціальні організації і їх роль в системі суспільних відносин.

Поняття соціальної організації. Соціальна організація як елемент соціальної структури суспільства. Соціальна організація як діяльність певної групи. Соціальна організація як ступінь внутрішньої впорядкованості, узгодженості функціонування елементів системи. Характерні риси соціальної організації.

Ознаки, відмінності від інших соціальних груп. Внутрішня структура. Соціальна організація як система і соціальна спільнота. Типологія соціальних організацій їх місце в суспільстві, функції.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-4.

Додатковий: 5,6,7,8.

Інтернет-ресурси: 27-34.

Тема 15. Категорії теорії соціальної динаміки.

Соціальні процеси і соціальні зміни. Сутність, види та джерела розвитку соціальних процесів; критерії їх класифікації та принципи і рівні вивчення. Зміст поняття “соціальна зміна”. Відмінності у підходах до соціальної зміни між еволюційними і революційними теоріями. Типи соціальних змін, шляхи їх розвитку. Значення соціальних інновацій в суспільстві.

Соціальні рухи та їх роль в розвитку суспільства. Поняття соціального руху. Види соціальних рухів, умови появи і стадії їх розвитку. Проблема вивчення соціальних рухів. Соціальний прогрес, його критерії. Поняття соціального прогресу, його ознаки і критерії. Зміст поняття регресу, особливості його прояву. Сутність процесу маргіналізації.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-4.

Додатковий: 5,6,7,8.

Інтернет-ресурси: 27-34.

Тема 16. Соціальні зміни в глобальному світі.

Основні теоретичні підходи до визначення сутності глобалізації. Глобалізація та локалізація. Національна держава перед викликами глобалізації: занепад або відродження? Співвідношення індустріального та постіндустріального суспільства. Процеси інформатизації. Теорії «суспільства знань» та «інформаційного суспільства». Міфи інформаційного суспільства. Знання як товар. Знаки і символи в системі споживання. Явище надвиробництва символічного. Взаємозв'язок символічної влади та грошей. Глобальні мережі та потоки. Швидкість і мобільність в дезорганізованому капіталізмі за Дж. Уррі. Концепція плинної сучасності. Суспільство ризику. Економічні та екологічні ризики. Транскордонні ризики. Економіка ризиків.

Соціальна прогностика: сутність, поняття, функції. Футурологія. Наукова та ненаукова футурологія. Майбутнє як соціальна проблема. Етапи соціального прогнозування. Основні тенденції розвитку сучасної цивілізації. Технологічні та економічні детермінанти розвитку суспільства.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-4.

Додатковий: 5,6,7,8.

Інтернет-ресурси: 27-34.

Тема 17. Соціальна поведінка та соціальний контроль.

Соціальна поведінка. Поняття соціальної поведінки, її типи і форми, джерела, мотиви, критерії.

Поняття соціального контролю, його елементи, завдання, механізми, дії. Основні методи соціального контролю: ізоляція, відокремлення, реабілітація. Основні компоненти соціального контролю. Критерії класифікації соціального контролю. Форми соціального контролю: соціальні приписи та технічні правила. Звичка. Санкція. Самоконтроль і його місце в системі соціального контролю.

Девіація як соціальне явище. Деформація соціальних норм. Соціальна криза. Соціальний конфлікт. Причини, форми прояву девіації. Типологія девіантної поведінки.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-4.

Додатковий: 5,6,7,8.

Інтернет-ресурси: 27-34.

Тема 18. Громадська думка.

Громадська думка як об'єкт та суб'єкт соціальної реальності. Поняття, суб'єкт і об'єкт громадської думки. Засоби і етапи формування громадської думки. Функції і характеристика громадської думки. Структура громадської думки: раціональний (утворюють знання про об'єкт); емоційний (утворюють емоційне сприймання об'єкта та емоційні переживання, які виявляються у певних почуттях); вольовий (утворюють волю особистості, яка входить суб'єкт громадської думки). Носіями громадської думки є члени суспільства. Часто суспільна думка може бути суперечливою.

Громадська думка і соціальні стереотипи як результати масової комунікації. Чутки як приклад неформальної комунікації.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-4.

Додатковий: 5,6,7,8.

Інтернет-ресурси: 27-34.

Тема 19. Соціологія культури.

Культура як механізм засвоєння, передавання, створення і накопичення соціального досвіду. Матеріальна та духовна культура. Соціологічний підхід до вивчення культури. Соціальні функції культури.

Основні елементи культури: мова, цінності, норми, санкції, зразки поведінки. Культурні норми як регулятори соціальної взаємодії. Функції соціально-культурних норм та цінностей. Трансформації моралі. Постмодернізм та логіка пізнього капіталізму. Сутність субкультури та контркультури. Концепція мозаїчної культури. Культура, варварство та цивілізація. Елітарна та популярна культура. Культура, етнічність, релігія. Культурні конфлікти. Соціокультурне середовище. Культурна індивідуалізація та глобалізація.

Підходи до аналізу культури. Семіотика культури. Шляхи впливу культури на суспільне життя.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-4.

Додатковий: 5,25,26.

Інтернет-ресурси: 27-34.

Тема 20. Соціологія економіки.

Становлення соціології економіки. Соціально-економічні моделі суспільства. Індивідуальні та суспільні інтереси. Співвідношення публічного та приватного. Роль соціальних норм в економічних процесах. Економічний аналіз та людська поведінка. Економічна соціологія: предмет, об'єкт, функції. Господарство і суспільство. Економіка як інституційно оформлений процес. Ринок як соціальний інститут. Економічна мотивація. Типи економічної раціональності.

Соціальні передумови становлення «духу підприємництва»: підприємець, міщанин та бюрократ. Середньовічне та капіталістичне підприємництво. Соціальні виміри підприємницької діяльності. Мотиви та основні параметри підприємництва. Підприємець як новатор. Соціально-культурні виміри підприємницької діяльності в Україні. Соціологія торгівлі.

Власність як соціальний ноумен. Легітимність приватної власності як предмет соціологічного дослідження. Корупція як соціальне явище. Земля, робоча сила та гроші. Сутність грошей. Основні функції грошей. Соціальне значення грошей. Походження грошей. Гроші як соціальні відносини. Гроші, ринок і влада. Поняття «фінансової цивілізації». Фінансова поведінка індивіда. Знакова природа грошей.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-4.

Додатковий: 5,10,20,24.

Інтернет-ресурси: 27-34.

Тема 22. Соціологія торгівлі та брендінгу.

Структура бренду. Формальні ознаки бренду. Структура та матриця побудови бренду. Раціональні, асоціативні, емоційні та поведінкові складові в структурі бренду. Суть бренду на різних логічних рівнях розгляду. Поняття бренду у системі термінів: «тавро(клеймо)»- «торгівельний знак»- «торгівельна марка». Їх основні елементи, характеристики, різновиди та класифікації. Бренд як маркетингове поняття. Соціологічні аспекти бренду.

Соціальна характеристика бренду. Зміст бренду у системі маркетингових відношень. Залежність смислу та значення бренду від розвитку відносин між товаром та споживачем, процес формування «переваг». Функціональні(призначення), індивідуальні(цінність), соціальні(пошана) комунікативні(контакт) властивості бренду. Індивідуальність бренду. Зовнішні (об'єктивовані) ознаки бренду (атрибути): фізична характеристика, ім'я, історія, тема, персонаж, фірмовий знак, логотип, слоган, упаковка, дизайн, колірні поєднання, шрифти, музика, аудіо відео образ, корпоративний імідж. Комунікативні властивості атрибутів бренду.

Брендінг як практика розробки, реалізації та розвитку бренда. Бренд-менеджмент як інтегрована комунікація.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-4.

Додатковий: 5,7,21,27.

Інтернет-ресурси: 27-34.

Тема 23. Соціологія підприємництва.

Соціологія підприємництва як соціологічна теорія середнього рівня. Основні історичні типи підприємництва. Підприємництво як об'єкт і предмет соціологічного аналізу. Соціологічне трактування підприємця як категорії: суб'єкт власності, суб'єкт економічної діяльності; суб'єкт соціальної поведінки; носій особливих соціальних цінностей та культури.

Підприємництво як соціальна поведінка індивіда. Соціальна природа підприємництва. Фактори економічного розвитку: праця, земля, капітал, підприємництво. Підприємництво як економічне явище: ініціативна, самостійна, господарська діяльність. Підприємництво як властивість суб'єкта. Підприємництво як діяльність суб'єкта. Підприємець. Особистісна характеристика підприємця.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-4.

Додатковий: 5,6,7,9,20,21.

Інтернет-ресурси: 27-34.

Тема 24. Соціологія праці та виробництва.

Основні історичні типи виробництва. Виробництво «речей» та виробництво «людей». Відчуження. Людина у виробничих відносинах. Праця як вид соціальної діяльності. Характер і зміст праці. Становлення до праці і мотивації трудової діяльності. Трудовий колектив як соціальна

організація. Трансформації праці в сучасному світі. «Креативна праця» в постіндустріальному суспільстві. Вільна та необхідна праця. Вільний час та дозвілля.

Споживання як соціальна поведінка індивіда. Соціальна природа сервісу. Поняття та сутність «суспільства споживання». Споживання та соціальна диференціація. Потреби та інтереси як суспільні явища. Особливості соціологічного вивчення потреб. Людина в ролі споживача. Статусне споживання. Споживча та знакова вартість продуктів у вимірах соціології.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-4.

Додатковий: 10,16,17,18,19.

Інтернет-ресурси: 27-34.

Тема 25. Сучасні тенденції розвитку соціології.

Предметне поле сучасної соціології. Соціології та її роль у житті сучасного суспільства. Значення соціології у підготовці молодих фахівців різного рівня профілю у системі вищої освіти. Зростання ролі соціології в сучасних умовах, її роль у процесах державо- і націєтворення в Україні.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1-4.

Додатковий: 5,6,8.

Інтернет-ресурси: 27-34.

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основний

1. Дворецька Г.В. Соціологія: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: КНЕУ, 2002. 472 с.
2. Болотіна Є.В. Соціологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Є.В. Болотіна, В.Б. Мішура. Київ: Центр навчальної літератури, 2007. 128 с.
3. Сірий Є. В. Соціологія: Загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві термії / Навч. посіб. К.: Атіка, 2015. 245 с
4. Соціологія: підручник / за ред. В.П. Пічі. 4-те вид., випр. Львів: "Магнолія-2006", 2008. 292 с.

Додатковий

5. Соціологія: терміни, поняття, персоналії: Навч. словник-довідник для студентів / За ред. В.М. Пічі. 2-ге вид., стер. Л.: Новий Світ-2000, 2004. 476 с.
6. Гіденс Е. Соціологія. / Е. Гіденс; пер. з англ. . К. : Основи, 2014. 726 с.
7. Соціологія глобалізації. Навчальний посібник. / Култаєва М.Д., Прокопенко І.Ф., Радіонова І.О., Троцько Г.В. / За редакцією Култаєвої М.Д. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2018. 207 с.
8. Яковенко Ю. І. Методологічна травма в соціологічних полях України/ Вісник Харківського національного університету. Випуск № 39. С. 9-27.
9. Філософія денег: кол. монограф / А.А. Мазараки, В.В. Ильин. К.: КНТЕУ, 2004. 718 с.
10. Економіка підприємства: підручник. / І.М. Бойчик. Київ: Кондор Видавництво, 2016. 378 с.
11. Кліменко О.М. Соціальна економіка: навч. посіб. Харків: ХНЕУ, 2013. 147 с.
12. Лугінін О.Є, Фомішин С.В. Статистика національної та міжнародної економіки: навч. посіб. Львів: «Новий світ – 2000», 2014. 471 с.
13. Agresti A. Statistical Methods for the Social Sciences. New Jersey: Prentice Hill, 2009. 609 p.

14. Azen R., Walker C. M. *Categorical Data Analysis for the Behavioral and Social Sciences*. Taylor and Francis Group, 2011. 296 p.
15. Паніотто В.І., Максименко В.С., Харченко Н.М. Статистичний аналіз соціологічних даних. Київ: Вид. дім «КМ Академія», 2004. 270 с.
16. Седова Л.Н., Малюкіна А.А. *Этика бизнеса: учебное пособие*. Ч. 1. Харків: Изд. ХНЭУ им. С. Кузнеця, 2014. 492 с.
17. *Маркетинг у галузях і сферах діяльності: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.* Київ: Центр учбової літератури, 2017. 535 с.
18. Герасимчук А.А. *Соціологія бізнесу: навч. посіб. для студ. ВНЗ.* Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 276 с.
19. Лукашевич М.П. *Соціологія економіки: підручник*. Київ: Каравела, 2016. 280 с.
20. Холод О. *Соціальні комунікації: тенденції розвитку*. Київ.: Вид-во «Білий Тигр», 2018. 370 с.
21. Яремчук С.С. *Соціологія масової комунікації: навч. посіб.* Чернівці: Рута, 2015. 247 с.
22. Олтаржевський Д.О. *Соціальна реклама: навч. посіб.* Київ: Центр вільної преси, 2016. 118 с.
23. *Латигіна Н.А. Демократія: реалії versus утопії. Монографія.* Київ: КНТЕУ, 2009. 400 с.
24. Бурега В.В. *Соціологія управління: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.* Донецьк: Східний видавничий дім, 2014. 141 с.
25. Бралатан В.П. *Професійна етика. Навч. посіб.* Київ: Центр учбової літератури, 2015. 252 с.
26. *Ніколаєць К.М. Соціальна політика в Україні (у 90-х рр. ХХ ст.) навчальний посібник.* Київ: КНТЕУ, 2016. 296 с.

Интернет-ресурси

27. Офіційний сайт соціологічної асоціації України - www.sau.kiev.ua.
28. Електронна бібліотека Інституту соціології НАН України). Режим доступу: http://i-soc.com.ua/institute/el_library.php
29. Фаховий журнал «Соціологія: теорія, методи, маркетинг»). Режим доступу: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/handle/123456789/5932>

30. Офіційний сайт Українського Інституту соціальних досліджень імені Олександра Яременка). Режим доступу: <http://www.uisr.org.ua/>
31. [Центр соціальних та маркетингових досліджень SOCIS](http://socis.kiev.ua/ua/)). Режим доступу: <http://socis.kiev.ua/ua/>
32. www.useps.org– офіційний сайт українського центру економічних та політичних досліджень ім. Разумкова.
33. [Центр Разумкова](http://razumkov.org.ua/)). Режим доступу: <http://razumkov.org.ua/>
34. База даних соціологічних досліджень [The European Social Survey \(the ESS\)](http://www.europeansocialsurvey.org/)). Режим доступу: <http://www.europeansocialsurvey.org/>

* Примітка: курсивом зазначені джерела, які наявні в бібліотеці КНТЕУ.